Nyugat · / · 1915 · / · 1915. 17. szám · / · Figyelő

Kosztolányi Dezső: Magyar kabaré

Tíz éve, vagy huszonöt éve, vagy száz éve ennek? Ma este, mikor a kabarében ültem, már távoli és sivatag múltnak éreztem a kort, melyben a magyar kabaré megszületett. Most pedig - kabaréról írván - elvesztem az időérzékem s tollam az emlékirat stílusába botlik. Emlékszem azokra a pesti éjszakákra, mikor az első kuplék felzendültek s mindenütt kabaré volt, nemcsak az erre a célra készült négy-öt helyiségben, de a kávéházakban, a magánlakásokban, sőt két ember közt is, aki véletlenül találkozott egymással az utcán. Mindenki szójátékokat faragott. A kupléírók karonfogva jártak a körúton. Fiatalemberek a conferencier-i pályára készültek. Gyakran megtörtént, hogy a kávéház, egyik felében habos kávét ittak gyanútlan polgárok, a másik felében pedig az utcáról beverődött nagyhajú fiatalemberek verseiket olvasták, hegedültek és ismeretlen színinövendékek szavaltak, vagy énekeltek. Valahonnan előkerült egy dobogó. Erre a rögtönzött torlaszra elszántan másztak fel a szabad művészet éhes forradalmárjai. Látom egy veréb-szemű lány arcát, aki hajában üvegdiadémmel ágál. Hová tűnt el azóta - szegényke - a pesti éjszakában. Mindez ma olyan lehetetlennek rémlik. A könnyben s vérben megszülető új irodalom vonaglott akkor. Három divatos és új név röpködött mindenütt: Nietzsche, Wilde és Verlaine neve.

Azóta a pesti kabaré polgárivá vált, lehiggadt, stílust kapott. Szerencsére meg is magyarosodott. Mert a pesti kabaré szelleme egyáltalán nem franciás. A francia kabarénál nem tudok elképzelni naivabbat és nekünk pestieknek együgyűbbet. Mikor legutóbb voltam Párizsban (1913 májusában), nem tanulmányképpen, csak unalomból sorra jártam a kabarékat. Az egyikben egy kövér, lobogó nyakkendős öreg úr olvasta fel szürke sacco-ban a verseit s siratta a kopasz feje kihullott hajszálait, meg az ifjúságát. Könnyeztek az emberek. Nagyon sok volt aztán a háborús szám is. Csak ma tűnik fel nekem, hogy mennyit szavaltak akkor - a békében - a németekről. Nem tudni, előre megsejtették-e, hogy mi jön vagy 1871 óta abba se hagyták. Egy színészke fájdalmas fintorral mutatta milyen véres rózsákat kapott a mellébe, aztán hörögve mondta a szörnyű szót, valami véres prüsszentéssel, les prussines... Nekünk a német kabaréhoz sincs közünk. A berliniek akasztófakötelekkel enyelegnek, hullákkal játszanak s gyémántjuk a sírok salétromja. Még a bécsi kabaré is idegen. Parfümös pikantéria és lanyha limonádé. A pesti kabaré azonban a szatíra. Az a cukrozott epe, hitetlenség és finom rosszmájúság öltött benne testet, amely minden pesti emberben bennlakozik, az az okosság teremtette meg, mely ennek a városnak egyik fontos jellemvonása. Költészete is van. Valami törékeny, nemes, fáradt líra. Medgyaszay Vilma szómuzsikájára gondolok, a gráciájára, amely nem párizsi, nem berlini, nem bécsi, de jellegzetesen pesti és magyar s a művészete gyengéd esthajnalcsillag fényére.

Ezt a gazdag örökséget vette át dr. Bárdos Artúr, aki most a Modern Színpad élére állt. Az ő neve maradandóan összeforrt már az Új Színpaddal, mellyel - a Thália után - másodszor akart ezen a földön igaz és modern drámakultúrát teremteni. Az új igazgató egyelőre nem bolygatja a hagyományokat. Csak hellyel-közzel érzik meg a keze. Móricz Zsigmond parasztjelenetét hozza, ezt a vastag, egészséges rabelais-szemű magyar tréfát, amely párja a múltkori hasonlóan remekének A Modern Színpadra mindenesetre fokozottan figyelnünk kell. Talán ebben a kellemes souterrain-helyiségbe, ebbe a katakombába bújik majd el az új magyar dráma. A föld felett való színházakban úgyis bajos igazi művészetet űzni. Itt, a föld alatt, talán még lehet.